Ένα νομικό ναρκοπέδιο

τοῦ *Γεωργίου Οἰκονόμου**

ΝΟΜΟΙ οἱ ὁποῖοι ἐφαρμόζονται στήν ἰδιωτική ζωή ἐφαρμόζονται λανθασμένα καί σέ ἐμπόλεμες ζῶνες. Βεβαίως οἱ στρατιῶτες δέν πρέπει νά δολοφονοῦν ἐν ψυχρῷ αἰχμαλώτους, οὔτε νά τούς βασανίζουν ἤ νά τούς κακομεταχειρίζονται. Ὅπου συμβαίνουν αὐτά, οἱ ἔνοχοι πρέπει νά τιμωροῦνται. Συγχρόνως ὅμως, στρατεύματα πού λειτουργοῦν σέ ζῶνες πολέμου δέν μποροῦν νά τηροῦν τίς λεπτότητες μέ τίς ὁποῖες πρέπει νά ἀντιμετωπίζονται οἱ πολῖτες σέ περιόδους εἰρήνης.

Γιά πολλά χρόνια ἐθεωρεῖτο ὅτι τούς μαχητές τοῦ ἐχθροῦ τους προστάτευε τό διεθνές ἀνθρωπιστικό δίκαιο (international humanitarian Law), πού προήρχετο ἀπό τήν Σύμβαση τῆς Γενεύης, ἡ ὁποία σκοπούσε στό νά περιορίσει τήν ἀνθρώπινη ἀνέχεια χωρίς νά θέτει σέ κίνδυνο τήν ἱκανότητα τοῦ κράτους νά ὑπερασπιστεῖ τήν ὀντότητά του ἀλλά καί ἄλλους, κατά τῆς ἐπιθετικότητας τῶν ἐχθρῶν του. Τό διεθνές ἀνθρωπιστικό δίκαιο ἀπαιτεῖ π.χ. ὅτι οἱ αἰχμάλωτοι πρέπει νά τρέφονται, νά ἐνδύονται καί νά προστατεύονται κατά πράξεων ἀντεκδίκησης. Παρ' ὅλα αὐτά, δέχεται ὅτι ὁ πόλεμος περιλαμβάνει βία καί σκοτωμούς. Σ' ἕνα τέτοιο περιβάλλον τό δικαίωμα στήν ζωή –γιά νά μήν ἀναφέρουμε τό δικαίωμα σέ δίκαιη δίκη, σέ ἐργασία, σέ ἐλευθερία σύνδεσης καί συλλογικῆς διαπραγμάτευσης κ.ο.κ. ἔχει ὀλίγη σημασία.

Ὅμως τά τελευταῖα χρόνια ἔχουν γίνει αὐξημένες προσπάθειες νά ἐφαρμοστεῖ ἡ πλήρης νομοθεσία γιά τά ἀνθρώπινα δικαιώματα σέ περιόδους πολέμου. Μετά τόν πόλεμο τοῦ Ἰράκ, οἱ δικηγόροι ἁρπαξαν τήν εὐκαιρία γιά νά ἐκμεταλλευτοῦν τήν περίσταση. Ξαφνικά συμπεριφερόντουσαν σάν νά ἦσαν ἀστυνομικοί πού ἐχειρίζοντο ὑπόπτους σ' ἕναν ἀστυνομικό σταθμό. Ὁ ρόλος τῆς νομικῆς βοήθειας σ' αὐτές τίς περιπτώσεις ἦταν καθοριστικός. Κάτοικοι τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου ἀκόμη καί μετρίων εἰσοδημάτων δυσκολεύονταν νά ἐξασφαλίσουν νομική ἀρωγή, ἐπειδή οἱ κανόνες ἀπαιτοῦν νά χρησιμοποιήσουν τίς ἀποταμιεύσεις τους πρίν νά ζητήσουν τά χρήματα ἀπό τούς φορολογουμένους. Τό θέμα ἔλαβε δημοσιότητα ὅταν ἀνεφύη στό Ἰράκ. Μεγάλα ποσά νομικῆς ἀρωγῆς προσφέρονταν σέ ξένους ὑπηκόους γιά νά ξεκινήσουν δικαστικούς ἀγῶνες κατά Ἄγγλων στρατιωτικῶν.

Ὅσοι ἰσχυρίζονταν ὅτι εἶχαν ὑποστεῖ κακομεταχειρίσεις δέν ἐρίσκαραν τίποτα: ἐάν ὅμως ἐκέρδιζαν τήν δίκη, τότε ἀποζημιώνοντο πλουσιοπάροχα ἀπό τόν Ἄγγλο φορολογούμενο. Ἐάν ἔχαναν τό Δικαστήριο, τά δικηγορικά τους ἔξοδα θά τά ἐπλήρωνε ὁ Ἄγγλος φορολογούμενος. Μονά, ζυγά δικά τους.

Ἡ πρακτική αὐτή παρήγαγε μιά βασική ἀσυμμετρία, ἀφοῦ οἱ Βρεταννοί στρατιῶτες δέν εἶχαν τρόπο γιά νά ἀπαιτήσουν ἀποζημιώσεις ἀπό τούς ἀντάρτες καί τούς ἐθνοφρουρούς πού τούς εἶχαν πολεμήσει στήν μάχη.

Ὁ πρώην Ὑπουργός Μετανάστευσης ἐπί τῆς κυβερνήσεως Ρίσι Σούνακ Ρόμπερτ Τζένρικ ἀναφέρθηκε στό θέμα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων σέ περιόδους πολέμου. Ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ βρεταννικές εἰδικές ὑπηρεσίες (special forces) φονεύουν τούς τρομοκράτες παρά τούς αἰχμαλωτίζουν, ἐπειδή φοβοῦνται ὅτι θά ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι σύμφωνα μέ τήν νομοθεσία περί τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Αὐτό στήν συνείδηση τοῦ Τζένρικ προσθέτει ἐπιχειρήματα στήν ἐκστρατεία, ἡ ὁποία ἀξιώνει ὅπως ἡ Βρεταννία ἐγκαταλείψει τήν δικαιοδοσία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων. Πρακτικά αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ Βρεταννία πρέπει νά ἐγκαταλείψει τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης πού ἐπιβάλλει ὅτι ἡ νομολογία του ὑπερτερεῖ τῆς Βρεταννικῆς καί πρέπει νά ἀκολουθεῖται. Ὁ Τζένρικ ἔχει δεχθεῖ κριτική γιά τά σχόλιά του ἀπό τόν Τόμ Τουγκεντάτ, Ὑπουργό Ἀσφαλείας στήν κυβέρνηση τοῦ Ρίσι Σούνακ.

Ὅμως, ἄν πρώην Ὑπουργοί διαφωνοῦν πάνω σ' ἕνα τέτοιο βασικό σημεῖο, αὐτό μᾶλλον ἀποδεικνύει τό νομικό μπέρδεμα πού παρουσιάζεται σέ ζῶνες πολέμου. Γιά νά πολεμήσουν ἀποτελεσματικά, οἱ στρατιωτικές δυνάμεις, δικαιοῦνται νά γνωρίζουν τούς ὅρους ὑπό τούς ὁποίους ἐνεργοῦν. Οὔτε καί πρέπει νά ὑπάρχει ἀμφιβολία σέ ποιά ἀρχή εἶναι ὑπόλογοι ἄν καταστρατηγήσουν τούς κανόνες.

Ἔχουμε στρατοδικεῖα γιά ἕναν σκοπό: νά διαχωρίσουμε τήν στρατιωτική δικαιοσύνη ἀπό τά πολιτικά δικαστήρια, εἰς ἀναγνώριση ὅτι διαφορετικοί κανόνες πρέπει νά ἐφαρμόζονται. Μιά τέτοια διαφοροποίηση εἶναι ἀπαραίτητη γιά τήν λειτουργία τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων –δέν μποροῦμε νά ἔχουμε στρατιωτικούς οἱ ὁποῖοι νά χρειάζεται νά ἀποδεικνύουν τό δικαίωμά τους στήν αὐτοάμυνα κάθε φορά πού πυροβολοῦν ἕναν ἐχθρό, ὅταν αὐτό εἶναι τό καθῆκόν τους. Αὐτό βέβαια δέν σημαίνει ὅτι ἕνας στρατιώτης πού εἶναι ἐκτός ὑπηρεσίας καί ξεκινήσει ἕναν καυγᾶ σ' ἕνα μπάρ, δέν θά ὑπόκειται στήν πολιτική δικαιοσύνη, σημαίνει ὅμως ὅτι ὅταν οἱ σφαῖρες σφυρίζουν σέ περιοχές πού μαίνεται πόλεμος, θεωρήματα τοῦ ἀστικοῦ δικαίου δέν ἔχουν ἐφαρμογή. Δέν πρέπει νά ὑπάρχει νομική ἀρωγή, ἀλλά καί οὔτε δικηγόροι ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων πού νά ἀναζητοῦν πελατεία.

Ἡ ἐνσωμάτωση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Συνθήκης γιά τά Ἀνθρώπινα Δικαιώματα στό ἀγγλικό δίκαιο ἔχει εἰσάξει ὅλων τῶν εἰδῶν γκρίζες περιοχές, ὅπως ἔχουν προειδοποιήσει οἱ πολέμιοί της. Δέν ὑπάρχουν πλέον στό Ἡνωμένο Βασίλειο γραπτοί νόμοι, ἀλλά μᾶλλον γενικές ἀρχές οἱ ὁποῖες πρέπει νά ἰσορροποῦν μεταξύ τους. Οἱ ἀβεβαιότητες ἔχουν βοηθήσει γιά νά μεταφερθεῖ ἡ δύναμη ἀπό τούς ἐκλεγμένους πολιτικούς στούς δικαστές. Αὐτό εἶναι ἕνα ἀρκετά σοβαρό πρόβλημα γιά τήν καθημερινότητα. Ὅμως ὅταν εἶναι νά ἐφαρμοστεῖ σέ ἀνθρώπους πού ὑπερασπίζονται τά συμφέροντα τῆς πατρίδας τους μέ τίς ζωές τους, εἶναι ζωτικῆς σημασίας νά γνωρίζουν ποῦ στέκονται, καί ὅτι ὁ πραγματικός στρατός δέν ὑπονομεύεται ἀπό ἕνα στρατό κυνηγῶν ἀσθενοφόρων ὀχημάτων (ambulance chasers).

Ἕνα παρόμοιο φαινόμενο παρουσιάζεται καί στήν Ἑλλάδα. Στήν περίπτωση τῶν πυρκαγιῶν τῆς Ἠλείας τό 2007, ἐπί κυβερνήσεως Νέας Δημοκρατίας, εἶχαν καταδικαστεῖ σέ πολυετῆ φυλάκιση ὁ τότε Νομάρχης τῆς περιοχῆς καθώς καί ὁ Δήμαρχος. Βέβαια δέν ἐξέτισαν τήν ποινή τους ἀλλά τήν ἐξαγόρασαν.

Σήμερα ὅμως, στήν περίπτωση τῶν Τεμπῶν, μέ τήν φόρα πού ἔχουν πάρει οἱ Δικηγόροι καί οἱ συγγενεῖς τῶν θυμάτων γιά νά ἐξασφαλίσουν ὅσο τό δυνατόν μεγαλύτερες ἀποζημιώσεις, μετατρέποντας τόν πόνο τους σέ χρῆμα, ἔφτασαν στό σημεῖο νά διοργανώσουν μουσική βραδυά στό Παναθηναϊκό στάδιο μέ τόν κόσμο νά πληρώνει 15.– γιά συμμετοχή, ὅπου συγκεντρώθηκε ἕνα ποσό πέραν τοῦ ἑνός ἑκατομμυρίου εὐρώ γιά τούς δικηγόρους καί διοργανωτές τῶν ἐκδηλώσεων καί τῶν ἀντικυβερνητικῶν ἀγώνων.

Γιά νά ἀντιμετωπισθεῖ τό μένος αὐτό κατά τῆς κυβερνήσεως πού ζητεῖται ἀκόμη καί ἡ παραίτηση τοῦ Πρωθυπουργοῦ σάν νά εἶναι προσωπικά ὑπεύθυνος γιά τούς σιδηροδρόμους, ἡ μόνη ὁδός εἶναι ἡ ἐπίλυση τοῦ θέματος νομοτελειακῶς, ὅπως ἀκριβῶς ἔχει ἑρμηνεύσει τό συμβάν ὁ Ὑπουργός Δικαιοσύνης. Ἀπ' ἐκεῖ καί πέρα εἶναι ὅλα ἐκ τοῦ πονηροῦ γιά νά ἐπωφεληθοῦν οἱ Δικηγόροι καί οἱ συγγενεῖς, χρηματικά ἤ καί πολιτικά, ὅπως ἡ κ. Καρυστιανοῦ, ἀπό τήν τραγωδία. Εἶναι πρός τό συμφέρον τῆς Ἑλλάδος νά ἐπιβεβαιώσει μέ ὅλα τά ἐνδεδειγμένα μέτρα ὅτι τό ἐθνικό δίκαιο ὑπερισχύει τοῦ κοινοτικοῦ. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὁδεύουμε πρός τήν καταστροφή.

*Δικηγόρος